

ИСИДОРИНО ПЕРО

Исидора Секулић

СТОПАМА
ХРИСТОВИМ

Исидора Секулић
**СТОПАМА
ХРИСТОВИМ**
ОДАБРАНИ ЗАПИСИ

Издавач
НАРОДНО ДЕЛО
Београд, Кнеза Михаила 33

За издавача
ПРЕДРАГ КОВАЧЕВИЋ
директор
главни и одговорни уредник

Уредник
др НАТАША КОВАЧЕВИЋ

ISBN 978-86-6150-047-3

© НАРОДНО ДЕЛО, Градска општина Савски венац, Београд, 2023.

Ова публикација у целини или у деловима не сме се умножавати, прештампавати или преносити у било којој форми или било којим средством, без дозволе носиоца ауторских права или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају носилац ауторског права и издавач, по одредбама Закона о ауторским правима.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ

СТОПАМА
ХРИСТОВИМ

ОДАБРАНИ ЗАПИСИ

НАРОДНО ДЕЛО

Београд

2023

Издавање ове публикације подржало је
Министарство културе Републике Србије

САДРЖАЈ

Духовност као мера живота	7
---------------------------------	---

I

Молитве у Топчидерској цркви	15
Крај гроба који ће да засија	19

II

Искуство на Божић	25
Бденије у манастиру Раковици	28
Кратак боравак у Жичи	32
Наше духовно неимарство (Две путне белешке)	40

III

Изравнања	51
Трка без мете	58
Ода снегу	61
Мистериј пута и стазе	63

IV

Усредсређујемо се – Расејаност није мана него порок	69
Наше „прелазно време“	73
Белешка о пролазности у животу	76
Забелешка о гњеву	81
Две речи о правди и вечности	83

V

Иде ли уметност над светост?	89
Проблем изузетне личности	97
Проблем сиромаштва у човеку и књижевности	103
Интелектуалац и сиромаштво	112

VI

Једна знаменита духовна веза Истока и Запада [Св. Августин]	119
Свети Францискус од Асиза (Поводом седамстогодишњице од смрти му, 4.X.1926)	135
Родна грудa Св. Францискуса из Асиза (Поводом 700-годишњице од његове смрти)	144
Стопама Христовим Томаса из Кемписа	148

VII

Одабрани ситни записи	167
-----------------------------	-----

ДУХОВНОСТ КАО МЕРА ЖИВОТА

*Човек је номад њо срцу свом, њо мисли својој,
њо идеалима својим.*

*Он је номад њо вољи Божјој, која ња је стјавила међу ојромна
њросјтрансјва неба и земље.*

*Давнашња и данашња стјрасј, да се леји, њујује без њујњања
и стјаница и јраница, њо је њробој номадсјва човечје њрироде.*

*Воља Божја: њо су стјазе и реке, њујновања и срејњања и
низови живојна и друјова; а не државе и јранице, коле и
бајонейи, њаланке-јтамнице у којима слободној човека као
миша дави јосјодар, сусед, обичај, кријиика.*

*Трисјан од множине жеља није мојао да умре; а сваки човек
има крик оној јесника који је зайисао:
Или аскејсјво или њујновања, јер нишјна друјо нема!*

Исидора Секулић

Књига *Сјојама Хрисјовим* збирка је религиозно надахнутих прозно-поетских записа и есеја Исидоре Секулић у којима, најумнија међу Српкињама свога времена, списатељица израженог духовног и моралног сензибилитета, бројна лична питања и недоумице човека појединца изводи на широко поље општости, откривајући тако своју вишеструку природу књижевника и мислиоца који је у стању да пружи одговор на горућа судбоносна питања проницљивим списатељским оком. Дуготрпељиво страдајући, стопама Христовим корачала је Исидора читавог свог живота. „Волим наше црквене празнике, наша црквена богослужења, црквено благољепије...“;

говорила је. Ненаметљива, самозатајна и одвише скромна, одувек је тежила да остане тиха и неприметна, монашки смерна и уздржана, премда је ово настојање неретко пркосило величини њене интелектуалне снаге и ерудиције, громком гласу њеног убојитог пера и задивљујућој силини њене књижевне културе.

Уочљиву личну наклоност према посту, молитви и хришћанским вредностима неговаће у свим етапама свог дугог и болешљивог живота. Сликвито ће поткрепити ову тврдњу у једном од својих аутобиографских есеја: „Становали смо у веома уској улици, тако да су нам порта и црква биле мало те не надамак руку/.../ Из трпезарије смо гледали како од свећа и кандила бљеште огромна стаклена врата улаза црквеног. Сви ми у кући примили смо нешто турског и црквењачког у себи, и пријатељи су говорили да је наша кућа о великим празницима необично привлачна и пријатна“. У сјају овог приказа треба рећи и то да је Исидорино неуморно перо особито дирљиво и топло писало управо у навечерје великих празника, нарочито о Божићу. Недуго након завршетка Другог светског рата, у једном писму Младену Лесковцу записала је:

Одиста, Божић се баш тиме и разликује од других празника, црквених дана и датума, што је *инстийиуција*. У њему, у појму „Божић“, у визији „Божић“ има тако много свега људског и човечног, од паганских, па и препаганских времена и радости, да том загонетно топлим и привлачном дану припада, најбоље, име *инстийиуција*. Дужа дан, подмлађује се живот, расту наде. Родио се Христос, један од најсимпатичнијих песника и луталица кроз љубав и страдања... Бадње вече и црква у кући: тамјан, мир, песма, вертеп, и староставност, сан навечерја једног великог дана. Легенда о дану у години кад сви људи имају свећу, пањ, бео хлеб, печеницу, вино.

Прва жена са наших простора која се убројала међу академике, увек беспрекорно и чисто одевена, са уредно сплетеном пунђом, дама завидног интелекта и изванредног образовања, професорка која је говорила неколико светских језика и радо путовала, списатељица, књижевна критичарка и преводитељка, одабрала је да живи аскетски, не одступајући од строгог морала и непоткупљиве дисциплине. Смерно и нерадо носећи епитет најдаровитије и

најобразованије жене у српској књижевности, чак је и чланство у Академији наука доживела сасвим неочекивано:

Академију, ја нити смерам, нити посматрам. Она је била и остала далеко од свих мојих преокупација. У целом свету је тако да ваздан способних људи остаје ван академија, и не може друкчије бити. Само на раду може човек себи извојевати и заслужити место. Академија је парада, случајност, амбиција оних који дању ноћу траже да се значком обележе као бољи од других. Мени лично, Академија просто не личи, не пристаје. Ја сам скромна, сива фигура, нисам боља од других, не волим значке и поворку која иде напред.

На големој удаљености од гордости и славољубља, иако су њена постигнућа по свему била завидна и натпросечна, Исидора Секулићева, како се неретко потписивала у младости, стремилa је вишим циљевима. Отисци њених стопа корачали су за Христом. Чак и када је бродила и путовала, због болести и лечења одсуствовала и странствовала, њене су очи остајале упрте у страдање и патњу свога народа. Видевши света на својим ходољубивим путовањима, вешто је умела да уочи мањкавости и недостатке средине у којој је живела, што је спорадично давало повода њеном бритком перу да се критички огласи у дневној штампи. На плећима је кроз живот носила тежак терет личне несреће у коју се смрт увукла још у раном детињству и младости, када је изгубила најуже чланове своје породице. Можда је управо ова чињеница тврдо и немилосрдно одредила интензитет њеног честог побољевања, њених несносних главобоља и депресивних криза које ће је касније одлучно пратити током читавог живота.

Као чланица и акivistкиња бројних женских удружења, због чега се за њен лик и дело повремено пробуди интересовање у модерним културним круговима, улогу жене видеља је ипак нешто другачије од очекиваног. „О жени и у име жене нико у нас не може говорити са толико права и толико позван као г-ђа Исидора Секулић“, говорио је Црњански. Интервјуишући је 13. јануара 1932. године као репортер листа *Време*, поставља јој врло директно и отворено питање о женској срећи и женској слободи. Исидора му на то одговара да је женска срећа у *самилости и љубави у породици*:

„Ја мислим да бих, као и свака жена, могла бити срећна само у породици /.../. Кућа је ипак најјаче место индивидуалности и слободе човекове. Ван ње, ни за жену, среће нема. Одох ја кући – то је одушка свију нас после свих странствовања, промена /.../. По моме мишљењу најсрећнија жена биће увек добра жена, чије се очи траже у болу и патњи и никаква друга“, одговорила је Исидора.

Становишта из домена метафизике и живота ове интелектуалке високог ранга веома су блиска хришћанским. Како сведоче њени биографи и сачувана преписка, Исидора је радо походила манастире, одлазила на богослужења, скромно и у кругу блиских пријатеља прослављала крсно име, Светог Николу, оглашавала се есејима, критичким освртима и коментарима уочи свих великих празника, хранила се умерено, живећи готово испоснички. Једну од својих живописних и стилски вешто укројених импресија о бденију у манастиру Раковица „уз Велики пост“ објавила је у Српском књижевном гласнику 1928. године. Није отуда нимало случајно што један од Исидориних најзначајнијих наслова носи назив *Спојама Христовим*.

У овој драгоценјој књизи коју доносимо пред читаоце, сабрани су записи претежно религиозне подлоге који се крећу од кратких прозних форми медитативног карактера у којима су Исидорина религијска промишљања и обраћања Богу сасвим отворена и лична, преко религиозних есеја са елементима путописних прикљешки и филозофских размишљања, потом кључних метафизичких питања у којима се ауторка указује не само као врсна литерата дорађеног стила, већ и као искусан водич и мислилац на путу духовних сумњи и понора. Огледи о значајним личностима из хришћанског света, о којима је са доста занимања писао и Иво Андрић, уздижу се као завршница коју затварају кратки рефлексивни записи на разне теме. Размишљајући о гневу, правди, уметности, светости, вечности, о сиромаштву, интелекту и односу који међу овим појавама влада, ауторка доказује специфичан религиозни сензибилитет и искуство са наглашеним осећајем за анализу и тумачење који надилази литерарну вештину, преливајући се у озбиљно духовно созерцање. Ова надасве занимљива и увек актуелна књига дубоке моралне и духовне снаге, није изгубила на значају и вредности ни након више од осамдесет година од њеног изласка из штампе. Уз Исидорину

надахнуту студију о Његошу и *Зайисе о моме народу*, књига пред читаоцем чини величанствену целину којом издавачка кућа „Народно дело“ обзнањује пројекат под називом „Исидорино перо“, чији је циљ да осветли књижевно и интелектуално прегнуће „прве Европљанке српске културе“.

др Најшаша Ковачевић

МОЛИТВЕ У ТОПЧИДЕРСКОЈ ЦРКВИ

I

Боже, помози ми и данас. Као река сам, Господе, кроз коју је прошао вихор с ударцима и срџбама, с рукама и метлама. Сва је вода покривена мутном пеном, све се са дна дигло, с пеном се ваља оно што иначе лежи дубоко на дну реке. По мени то, Господе, јури мутна пена! И у пени цело моје дно! И ево ништа нећу да сакријем од људи, ако ко хоће да застане и погледа талог. А од тебе, Боже, ништа и не могу скрити. И нисам скривала. Ти си слушао вреле исповести, и ти си ми утешно говорио: да земља није небо. Што бих желела сада, то је да се дно не врати на дно. Можеш ли ми ти помоћи, Господе? Али куда и како да склоним оно што примих, бех, познах, чврсто научих, згреших, чега се сећам, што не могу заборавити! Талог мој сам ја, Господе! И кад пена искипи, талог ће се опет спустити у мене. До смрти га морам носити. Као река је човек: без дна и муља не постоји... Господе, учини да вихори понекад брже мину. Утишај ветар, прекри небо непомичним облацима, дај ноћ мирну и дугу, да се одморим. Боже мој!

II

Сан, храну, доколицу, починак, све сам себи ускраћивала, и ускраћујем, Господе. Али све то, и све способности и сав рад робијашки сталан и једнолик, не преображавају ме доста. Што ћу ти најзад принети од себе, Боже, неће бити употребљиво ни за праšину будућности људске. То, Господе, тај напор из свих сила, и то будно знање да је све мало и слабо, то Те молим да примиш као службу моју Теби. Ја верујем, Господе, да има достизања, али ја мучно и

узалудно чиним покушаје да стигнем и до прага достизања. Но, немам последње очајање због тога, Господе! То саопштење, то је данас крај моје молитве.

III

Боже, од ноћи је човека страх. Све попритисне јаче, све заболи болније, све прожеже као живи огањ. А ноћ све виша и шири, а чула човекова којима види кроз ту ноћ стострука су. Боже, не остави човека ноћу без знака од Себе... Али Месец, Господе, нека не буде тај знак. Тако те моли човечја слабост. Страши се човек Месеца. Успавај ми, Боже, добро вид испод очних капака, јер и кроз њих видим зелено сијање хладног Месеца. Светлуца око моје постеље злослут. Или га видим тамо далеко, као студено ваздушасто царство нечастивога. Господе, нечастивога на Месецу нема, али је Месец звезда несанице и туђине. Помози, Боже, свима људма који по дану често морају уморно да склопе очи, а ноћу остају без сна и одмора.

IV

Не вапијем, Господе, не ударам се у прса, не усправљам руке пред упаљеном воштаницом. Стојим у мрачном ћошку црквице стиснутих зуба и песница, јер су то моји човечански знаци страшног напора да се обрвам, оборим, ситно и мекано самељем. Кад будем ситна као сиви морски песак Твој, онда ћу се даље трошити, Господе, да постанем још више сива и лака, као магла, тај чудни, најпролазнији гост на Земљи. Али знај, Господе, стићи ћу куда сам пошла, доћи ћу Ти! Бићу пред Тобом међу последњима, најситније смлевенима, маглено сивима, осуђена да ишчилима, али ћу Ти доћи, Боже, јер ми је пут један.

V

Овако Ти се исповедам данас, Господе. Кад затутње небеса, и олуј стане кршити дрвета и реку из корита бацати, и од челично плавих муња видни живци почну слепети, и громови тући и палити, и градић наш буде као кутија палидрваца која пламне и изгори – онда, Господе, јави нам се, пођи нам од врата до врата, утеши нас: да ће од грозе изгнути птице и лептири, воће и класови, а нама људма ништа бити неће. И запитај нас још, Боже: Реците ми, о вечито

незадовољни, и незасићени, и разлелекани, шта вам треба, шта вам још треба, и све ћу вам дати. А ми ћемо одговарати: Хвала, Милостиви и Добри, и сувише свега имамо, ништа нам не треба. Тако ћемо ти говорити, Господе – док нас страва од твојих сила не мине.

VI

Боже, хвала Ти неизмерно, прође ме грч молитве. То је страшна борба замуклости, прикована језика и разапетих усана, и задуваних груди пуних крикова и плача. Прође грч молитве. Мирно уздижем руке, са десет прстију као са десет свећица, и заборављам како ми је малочас било, и где сам, и никога више не познајем, и ништа ми више не треба јер нисам више у свету мисли и брига. Са десет свећица својих, са десет малих свитаца на себи, стижем пред Тебе, Боже.

VII

Господе, кушала сам моћ храма Твога. Гле, кућица је то као и свака друга кућица крај друма, и између неколиких дрвета. Улазила сам у тај храм кад сам била горка и мргодна, и измучена као сиротињски коњ који хоће да угине. Улазила сам у њега кад сам била беспомоћна и уморна као далеко терана овца, која четири своје ноге не уме да расплете, и једва одвоји две предње да падне на њих на колена, и спусти главу на свежу земљу, и жели смрт, смрт, смрт. Боже, излазила сам из храма права и одморена, бистра погледа, знајући шта ћу и куда ћу тога дана, и још и сутрашњег дана.

VIII

Боже Господе, реци ми у ову сиромашну вечер моју: када не могу да ти благодарим јер не могу да ценим ништа од онога што сам стекла и постала, реци да ли је истина да сам као камен тешка да се издижем, и као камен тешка да нагло падам.

IX

Господе, помози ми. Осећам да ме наука кида од Тебе, да ме људско знање и рачунање природних закона Твојих вуче далеко од Тебе. Охолом се и ја истином која ми је испунила главу, и научила језик мој глатко говорити самоуверене речи учености и последњих

истина. Господе, ја волим да живим као и други учењаци; али ја знам да је у тајни твојих знања и закона све друкчије. Ни у једној науци се нису тако често обарале истине, последње истине, као у науци о природи и о Твојим законима. Добро је што природа мирно трпи људска знања, и чини оно, што су своја умења. Шта би било с нама да је Земља стаза, а Сунце почело да хода, онда кад је то међ људма проглашено последњом истином. А шта, да је, одједаред, збиља учвршћена Земља почела да се врти, а завитлано сунце се укочило. Господе, Ти једини знаш чиме ће се још охолити главе и језици који знају последње истине о великим тајнама природе и небеских ствари.

Х

Молим Те, Боже, да ме црквица твоја мала, празна и тиха, и ове вечери одреши од свих веза. Да учини да не видим ни олтар, ни кандило, ни свећицу коју сам сама припала. Да будем у простору у којем нема ничега од живота земаљског. Да не важи за мене ништа од оног што је чињеница и облик света. Да уђем у духовну своју судбину потпуно, и престанем бити оно за што важим у животу. Да се све у мени промени, од имена до хаљине. Да урастем у мир духовни тако као што је орах урастао у љуску... Ево, црквица се сљубила са мном, топла је са мном. Осећам да је то сасвим доста и све. И полазим из храма с осећањем да је оно што ме с друге стране чека, само један дан трајања, и дечја игра. Али, ипак, кад пређем праг, осврнем се, и уздахнем тешко уздахом живота, уздахом из света. Господе, дај ми да не заборавим прелазити тај чудни, заједнички праг између Твоје и моје куће, и да поново и поново долазим у Твоју кућицу крај друма, између неколико дрвета.

КРАЈ ГРОБА КОЈИ ЋЕ ДА ЗАСИЈА

Одмараш се и Ти једаред, Боже милости, даривања и доброте. Скинули су Те са крста и погребли. Кратко време, дан и ноћ, нећеш висити распет, неће клинови цепати ране, неће капати крв и зној мученичког издисања. Лежиш, Христе! На лицу Ти мир; у телу љиљанска смерност добровољно напаћеног; ране Ти прицелиле. Спаваш, Исусе! Умро си, и погребен. Господе, да се за часак одмориш од људске хуле и освете, од људског плакања и мољакања.

У цркви тамно и тихо. Само црни емаљ божије гробнице по мало сјаје. Људи се, као сени, на прстима примичу Гробу, стиснутих уста се клањају, и иду. Не шапћу молитве, не жале се, не куну, не траже ништа... О Гробе, свети, мученички, слатки Гробе, из којег једаред у години силази печат ћутања на увек несита срца, и увек несита уста људска!

Али, кад сви одоше, и са куле одби позни час, и заспаше и чува-ри тела, стаде да се прикрада непријатељ кратке уснулости уморнога Христа. Опет човек. Уста ћуте; али суза кану, и Господ отвори очи.

– Исусе Христе, добро мога живота, не узнемируј се, не буди се, не отварај ризницу милости у грудма: не тражим ништа да ми даш, молим те да нешто узмеш од мене. Име да ми узмеш, то те молим, Господе!... Једно по једно, све ми је одузето, све ме напустило, живот се, кап по кап, искапао у гомилу хладна воска, биће моје остало као сухи фитиљ, са црном расцветаном ружицом на врху, знаком догорелости – само име моје још једнако зуји, још клепеће око мене, као лимена таблица око прокаженог... О Христе, пружи руку, или дахни само, и узми ми то име! Просвети ме, или ме смути, и учини да заборавим то име! Скини са мене ту уклетост која ме

издваја, која ме, самца, још више осамљује. Уклони с мене тај жиг познатости и обележења. Одзови ту сабласт што баца на мене знак, последњег и најмањег додуше, али једног бића!...

О Христе, све се човеку узима, и може узети; све до сенке. Навалих једном тежак камен на своју сенку, а сенка ми се, полако полако, ипак одузе. Узде је сунце; рече: његова је, а не моја.

Учини, дакле, Господе, да ми се и име узме. Да будем мање самац, да не погледају за мношвом и не зову ме само они малобројни који ми име знају. Него да ме зазивају, и дотичу ме се, слободно, сви људи, као што се дозива и дотиче грање, као што се нераздвојно друже и све сени.

Исусе добри, скини са мене знак; скини знак мога недостојанства међу ближњим, сроди ме са сваким, дај ми завичај свугде, пресеци сложене и теретне односе моје међу људима, ишчупај из мене службу прецима, колону и кући, ишчупај одговорност судијама, збриши знак у који сви злуради прсти и гладне очи пружају и зверају. Смири понос и дугове који се одазивају и трзају на звук, цигла два, три слова. Узми ми име! Учини, да могу ходати кроз сва времена и места, да могу улазити у куће мртвих као и у куће живих, да се могу одазвати на сваки корак, на сваки махај руку. Ослободи ме имена, о Господе! Ослободи и себе једног тужног и ружног знања и осећања!...

– Душо човечја, малодушна и измучена душо! Јуче још, служила си ми опело, и помагала да ме скину с крста, и била део мене, и носила део имена мога. А данас си прах, и не осећаш Васкрсење, а стојиш пред Васкрсењем. Зашто само до гроба и опела иду твоје снаге?! Зашто биће своје уништаваш и каљаш, истоветујући га са именом неким, именом не бољим но име ма којег пса, којем је човек име дао да би га робом куће своје начинио... Славуј нема имена, а устају ноћу да га слушају цареви и свеци... О душо малодушна, не дадох ти ја никакво име, и не знам те ја по имену, и не судим те нити те волим по њему. Ја те познајем и налазим по мисли којом ме тражиш, по руци твојој коју сам држао у својој у часове кад ти је нога опузнула, око заплакало, срце варку изгубило... Име је као шара на љусци јајета, која се разбије, згази и стрињи. Као што ти не знам одећу, или накит, или одличје или телесну ругобу, ма коју, лепу или страшну шалу на твојем земаљском облику, тако ти не знам име...

Погледај, ту у цвећу наћи ћеш где мили, на пут кренута, мала пролетња бубица. Ти ћеш можда и њој знати име. Ја јој га не знам. А познајем ту бубицу, и знам куда је пошла. На мала њена леђашца метнуо сам знамен спаса човеку за кога си молила. Бубица не зна имена том човеку, ни ја га не знам, а човека, за кога си молила, наћи ћемо, и спасти ћемо... Тако вас, ето, ја знам, људи, животиње, судбине, срца. Знам вас у заједници и вези небесној... Растури данас, о душо малодушна, све стиде и страхове што си за име везала, јер је Васкрс ту. Растури и сва сећања што си за разна имена људи везала, јер је Васкрс ту!

Не разумем Те, Господе. Како друкче, него по имену, знам ја свечаног и гордог Цезара, у црно замотаног принца Хамлета, са ножевима у срцу загрљене, Паола и Франческу?

– Не знаш их по имену, и не дозиваш их по имену... нити се они одзивају на твоје име. Дотичете се као грање, које иста бура тресе; привлачите као бића истог Створитеља; векујете као душе што чекају исто Васкрсење... Смири се, зато, душо намучена. Засни ту, на ивици мога гроба; спавај безбрижни и слатки сан безименог, у ноћ пред Васкрсење. Усни, заборави све земно, сва имена! Твоје име, шару од прашине, обрисаће ножицама својим ова бубица, што носи спас човеку за кога си молила... А сутра у зору, пробудићу те са свима онима, које си залуду по имену памтила, судила и волела. Сутра у зору, сви ћете бити искрице овог светог плашта којим ће нас Отац наш заједно подићи к себи.

ИСКУСТВО НА БОЖИЋ

Становали смо у веома уској улици, тако да су нам порта и црква биле мало те не на домак руку. Та околност је од нашег дома начинила неки нарочити стан. Собе су нам често биле пуне одјека звона; тамјан би одједном замирисао; торањ са чудним животом птица видео се увек и одасвуд; из трпезарије смо гелдали како од свећа и кандила бљеште огромна стаклена врата улаза црквеног. Сви ми у кући примили смо нешто турско и црквењачко у себе, и пријатељи су говорили да је наша кућа о великим празницима необично привлачна и пријатна.

И те године смо већ о Бадњем вечеру имали неколико гостију, а ми деца два изузетно пријатна друга: Ивана, сина земљака наше покојне матере, који се скоро доселио у град, и једно сироче – јагње. Иван, дете са села, задивљавао је нас, мале варошане, и причама, и вештинама; још је то био и необично леп дечко, здрав, бео као млеко, особитих крупних очију, које су могле да буду и отворено плаве и тамно сиве, како кад. А јагње, Јагу-јагоду, донео нам је једног хладног јутра млекар у торби, као дете повијену и повезану. Мајку су Јагодину растргли курјаци, а Јагода је, била необично нежна. Хранили смо је млеком, купали је, чували, волели као сестрицу. Али она се поред свега тога слабо развијала: добро је јела и била весела, али расла сасвим мало, остајала танка као цртеж, лака као играчка. Вуна по њој – букет танколистих кризанема; ножице само што не трепте од танкоће. Не чује се кад хода; провлачи се кроз једва отшкинута врата; кад је отац наш узме под мишку, стањи се као дипломатски шешир, и остане од ње свега неки гргурави перваз.